



‘Mensen in uiterste nood helpen zit in het DNA van onze medewerkers.’

Bestuurder Steven Pleiter:

## ‘Corona raakte het expertisecentrum in het hart.’

Opschorten hulpverlening? Patiëntenstop? Ondenkbaar. Maar dat was vóór de coronapandemie. Steven Pleiter, bestuurder Expertisecentrum Euthanasie, blikt terug op een roerige periode: “Elke dag dat we niet open waren, was er een te veel.”

Hij had zich het laatste jaar voor z'n pensionering anders voorgesteld. In zijn agenda stonden zaken die hij graag wilde afronden “om ervoor te zorgen dat het nóg beter wordt dan het al was”. Het nieuwe elektronische patiëntendossier invoeren. Wachtlijden voor psychiatrische patiënten verkorten. Een verwantenraad oprichten. Covid-19 schopte alle schema's in de war. Met groeiende ongerustheid zag Pleiter hoe het ene na het andere land volledig op slot ging en toen tijdens het weekeinde voorafgaand aan 17 maart – de dag waarop Rutte de intelligente lockdown afkondigde – duidelijk werd dat vergaande maatregelen ook in Nederland onvermijdelijk waren, riep hij zijn collega's uit het management bijeen: wat betekent een lockdown voor de hulpverlening van Expertisecentrum Euthanasie? “Ik ben een goede slaper, maar toen lag ik om vijf uur 's ochtends al te woelen. Patiënten rekenen op ons. Wij zijn er om mensen in uiterste nood te helpen, dat zit in het DNA van onze medewerkers. De coronacrisis raakte het expertisecentrum in het hart.”

### Infectiestrijding

Pleiter stond voor het moeilijkste besluit in zijn carrière: het opschorten van de hulpverlening van Expertisecentrum Euthanasie. “Onze zorg moet hoe dan ook doorgaan, dacht ik aanvankelijk, maar dat standpunt was niet vol te houden. De volksgezondheid moest prioriteit hebben; alles in Nederland draaide om infectiestrijding en onze ambulante teams, die van huisbezoek naar huisbezoek gaan, vormden een besmettingsrisico dat we onmogelijk konden negeren. Het expertisecentrum kwam niet in aanmerking voor medische beschermingsmiddelen. Veel van onze artsen en verpleegkundigen zijn bovendien relatief oud en hebben meer kans op een ernstig verloop van een Covid-19-infectie.”

### Schrijnend

Op 17 maart werd een patiëntenstop afgekondigd en de hulpverlening opgeschort, met uitzondering van urgente casuïstiek, zoals terminale kanker. Ook euthanasieën

die waren toegezegd werden uitgevoerd. “Patiënten hadden al afscheid genomen van hun dierbaren. Dan zeg je niet: sorry, het gaat niet door.” Tussen 17 maart en 13 mei verleenden ambulante teams, bestaande uit een arts en verpleegkundige, eenennegentig keer euthanasie, veertig procent minder dan in dezelfde periode vorig jaar. Pleiter: “Patiënten die te horen kregen dat hun behandeling werd opgeschort waren daar uiteraard niet blij mee, maar ze hadden ook begrip voor de situatie. Eén patiënt wilde zijn euthanasie per se eerder dan de geplande datum, uit angst voor een totale lockdown van het expertisecentrum. Zonder corona had hij nog twee weken langer geleefd; dat is natuurlijk schrijnend.”

### Beschermingsmiddelen

Intussen bereidden Pleiter en zijn collega's de herstart voor: “We hadden goede redenen om onze hulpverlening te beperken, maar toen duidelijk werd dat de lockdown langer dan een paar weken ging duren, konden we het niet meer verantwoorden. Iemand die ondraaglijk en uitzichtloos lijdt heeft, net als een coronapatiënt, recht op zorg.” Het management van het expertisecentrum vergaderde dagelijks virtueel. Hoe is de stand van zaken? Wat is de volgende stap? Wie pakt wat op? Om antwoorden te geven op morele dilemma's en praktische vraagstukken werden ook experts op het gebied van ethiek en infectiestrijding geraadpleegd. “Het besluit om te stoppen was sneller genomen dan de beslissing om weer te openen”, vervolgt Pleiter. “We voelden de druk, extern en intern, maar we wilden niks overhaasten. Veel discussie ging over de positie van onze zorgverleners: kunnen ze veilig werken? We conformeerden ons aan de RIVM-richtlijnen voor kwetsbare medewerkers en schakelden de Arbodienst in, waarmee onze zorgverleners eventuele gezondheidsrisico's konden bespreken. Onze manager patiëntenzorg belde dagelijks met de GGD GHOR Nederland voor medische mondkapjes, handschoenen en brillen. Het duurde [Lees verder op pagina 2 >](#)

> *vervolg interview* weken voordat we uiteindelijk beschermingsmiddelen toegewezen kregen.”

### Topprestatie

Pleiter maakte intussen werkweken van zeventig uur. “Je doet wat gedaan moet worden. Elke dag dat we niet open waren, was er een te veel. Het was natuurlijk in alle opzichten een volkomen nieuwe situatie, een draaiboek ontbrak, we moesten alles uitvinden.” Eén eigenschap in het bijzonder kwam hem tijdens deze crisis goed van pas: Pleiter blijft kalm, wat er ook gebeurt. Als tijdens vergaderingen emoties soms hoog opliepen, moest hij de rust bewaren. “Nee, dat vind ik niet moeilijk; het gaat vanzelf.” Op 30 april kon de hulpverlening aan patiënten die zich voor 17 maart hadden aangemeld weer worden opgepakt. “De wachtlijst voor euthanasieverzoeken op basis van somatiek, die was opgelopen tot honderd hulpvragen, was binnen twee weken tot vijftig teruggebracht. Onze medewerkers hebben een topprestatie geleverd.” Op 13 mei werd ook de patiëntenstop beëindigd. “Je kunt niet alles in één keer opengooien. Dat heb ik bij de start van Expertisecentrum Euthanasie, destijds de Levensindekliniek, in 2012 meegemaakt, toen we de eerste maand al meteen honderdvijftig hulpvragen ontvingen en we nog maandenlang achter de feiten aanliepen.”

### Wachttijden

De eerste week ontving het expertisecentrum vierenzestig nieuwe aanmeldingen. Omdat er minder artsen en verpleegkundigen beschikbaar zijn dan voor de coronacrisis – de capaciteit van het expertisecentrum is twintig procent lager – moeten patiënten rekening houden met langere wachttijden. “We vragen iets meer geduld van mensen. In Zuid-Holland,

waar de verhouding hulpvragen en hulpverleners van oudsher scheef is, moeten we nu teams uit andere provincies inschakelen.” Zorgelijk vindt hij wachtlijst voor psychiatrische patiënten, die is inmiddels opgelopen tot meer dan honderd hulpvragen. “Het tekort aan psychiaters was al langer een groot probleem. Van de zeven psychiaters hebben we er nu nog maar vier die volledig inzetbaar zijn.”

## Ongehavend uit de crisis dankzij VvEE

### Vrienden

Ziet de hulpverlening van Expertisecentrum Euthanasie er anders uit dan in het pre-coronatijdperk? Niet echt, denkt Pleiter. “We hebben beeldbellen geïntroduceerd, maar op dit moment wordt daar nog weinig gebruik van gemaakt. Onze teams, volgen de adviezen van het RIVM en houden tijdens huisbezoeken 1,5 meter afstand. Zo nodig worden beschermingsmiddelen gebruikt. Het is goed te doen. Om te onderzoeken of een euthanasiewens gehonoreerd kan worden, is lichamelijk onderzoek niet noodzakelijk; medische gegevens halen we uit de patiëntendossiers van de huisarts en de specialist.” Dankzij de donateurs van de Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie staat de organisatie er ook financieel goed voor. “Vanaf 17 maart hebben we minder inkomsten, doordat we minder werk bij zorgverzekeraars declareerden. Zonder onze vrienden hadden we een ernstig probleem gehad. Nu kunnen we, op een enkele besparing na, ongehavend uit de coronacrisis komen.” Pleiter belooft: als hij straks bestuurder af is, wordt hij vriend van het expertisecentrum.

Expertisecentrum Euthanasie:

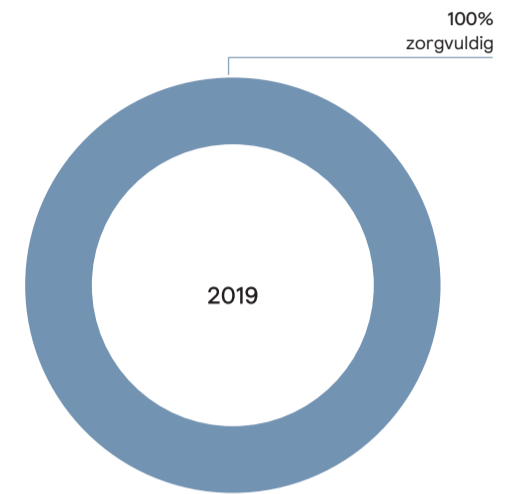
## 100 procent zorgvuldig

Expertisecentrum Euthanasie werkt binnen de kaders van de wet. De wet schrijft voor dat de arts die euthanasie heeft verleend hiervan na afloop direct melding maakt bij de gemeentelijk lijkschouwer. Ter plekke neemt de lijkschouwer het dossier van de overledene in ontvangst. Dit dossier, met alle (medische) gegevens, gespreksverslagen, de argumentatie van de arts om euthanasie te verlenen en second opinion(s), wordt beoordeeld door een Regionale Toetsingscommissie Euthanasie (RTE). In 2019 ontving Expertisecentrum Euthanasie 885 oordelen en alle keren luidde het oordeel: ‘Aan alle zorgvuldigheidseisen voldaan’.

Om euthanasie te kunnen verlenen moet het team, dat bestaat uit een arts en verpleegkundige, tot de overtuiging komen dat er sprake is van een vrijwillig en weloverwogen verzoek in combinatie met ondraaglijk en uitzichtloos lijden. Dit onderzoek duurt net zo lang als nodig is: weken, maanden of zelfs jaren. Is de uitkomst ‘ja, euthanasie kan’ dan wordt de casus besproken met collega’s van het expertisecentrum, tijdens een zogenaamd MDO (multidisciplinair overleg).

Als iedereen akkoord is, kan de euthanasie worden toegezegd. Soms geeft het MDO aanleiding voor een extra reflectieoverleg, bijvoorbeeld als een onafhankelijke arts een negatief advies heeft gegeven.

Ook voor alle ontvangen oordelen in 2019 gold: ‘Aan alle zorgvuldigheidseisen voldaan’.



Bron: Feiten & Cijfers 2019, Expertisecentrum Euthanasie

*Even mailen met...*

## Tim Vis, advocaat

Hoge Raad brengt rust: strafrecht bij euthanasie weer op gepaste afstand. Ook als de uitvoering van euthanasie mogelijk niet aan alle zorgvuldigheidseisen voldoet, is strafvervolgning niet de aangewezen route maar zou veeleer de weg van het medisch tuchtrecht moeten worden bewandeld.

Waar de Hoge Raad met zijn arresten van 21 april 2020 – tot opluchting van velen – bevestigde dat euthanasie, uiteraard met inachtneming van alle zorgvuldigheidseisen, ook in geval van vergevorderde dementie mag worden uitgevoerd, deed hij nog iets anders belangrijks. De Hoge Raad lijkt in zijn arrest het openbaar ministerie, dat de afgelopen jaren een gure wind deed waaien op euthanasiegebied, rechtstreeks ter verantwoording te roepen. Waarom? Sinds de invoering van de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding ('WtZ') in 2002, werd nooit een arts strafrechtelijk vervolgd voor uitvoering van euthanasie.

Dat veranderde in 2018 plotsklaps, toen het openbaar ministerie strafrechtelijke onderzoeken naar de uitvoering van euthanasie afkondigde. De toon was gezet. De impact op de betrokken artsen was gigantisch, maar de impact op de algemene euthanasiezorg net zo: bij artsen nam de vrees voor strafvervolgning toe. Niet onterecht, zo blijkt wel uit de beslissing van het OM om één van de artsen voor de rechter te dagen en daar zelfs bewezenverklaring van moord te eisen. Zoals bekend, werd de arts uiteindelijk ontslagen van rechtsvervolgning omdat de rechtbank oordeelde dat wel degelijk aan alle zorgvuldigheidseisen was voldaan. De gang van zaken toont aan dat

het openbaar ministerie het strafrecht bewust op de voorgrond wilde plaatsen.

**Het vertrouwen ligt gelukkig weer waar het thuishoort: bij de zorgvuldig en consciëntieus handelend arts**

De Hoge Raad roept dat nu een halt toe. In de ronde bewoordingen gispt hij het openbaar ministerie door te oordelen dat uitvoering van euthanasie géén moord oplevert, ook al kleeft aan het 'vrijwillig en weloverwogen verzoek' mogelijk een gebrek. In wat subtieler bewoordingen, plaatst hij ook het strafrecht weer op afstand. Ook als de uitvoering van euthanasie mogelijk niet aan alle zorgvuldigheidseisen voldoet, is strafvervolgning niet de aangewezen route maar zou veeleer de weg van het medisch tuchtrecht moeten worden bewandeld. De Hoge Raad oordeelt daarmee in lijn met de uitdrukkelijke wens van de wetgever. Het vertrouwen ligt daarmee gelukkig weer waar het thuishoort: bij de zorgvuldig en consciëntieus handelend arts.

Tim Vis, advocaat.



Joyce de Bruin is arts bij Expertisecentrum Euthanasie. Haar columns geven een inzicht in haar bijzondere werk.

## Meneer H.

Samen met verpleegkundige Mieke, die ik nog ken uit het verpleeghuis waar ik vroeger werkte, stap ik het huis van de familie H. binnen. Klein en knus. Porseleinen beeldjes in glazen kasten. Muren behangen met klokken. Grote koekoeksklokken, met klepels tot aan de grond. Een hond likt mijn voet. Meneer H. zit tussen zijn drie zonen. Van de man op de foto's is niet veel meer over. De kanker heeft zijn lijf overgenomen; pijn, benauwdheid, moeite met slikken, niet eten, niet poepen, misselijk. Een magere fragiele man, hij zit aan de eettafel, midden in de kamer, omringd door porselein. Breekbaar. Een paar woorden rollen uit zijn mond. Zijn vrouw zucht; verdriet kan verlammen. Verdriet. Zoveel verdriet in de kamer. Vergankelijkheid is bedroevend, haast onacceptabel. Een leven in deze kleine kamer lijkt al verloren. Foto's op de muur herinneren aan een Bourgondische leefstijl. Een man die danst, een brede grijns; verhalen kleuren de grauwe werkelijkheid. Er is angst in zijn ogen, voor wat nu in zijn lijf raast. Angst ook voor het onvermijdelijke, de dood. Zijn zonen, trots op pa, hebben hem deze week

nog meegenomen naar het werk en een muurtje naar hem vernoemd. Nagedachtenis geven aan zijn leven, aan hun vader, de kranige kraanmachinist.

**Een zucht van verbazing waait door de kamer.**

Twee weken later: de dag van de uitvoering. Mieke en ik zijn vroeg, te vroeg? Het is nog geen vier uur. De eettafel is vervangen door een ziekenhuisbed. Meneer H. heeft op ons gewacht; de seconden kropen voorbij. Eindelijk dokter. Zijn zonen, bonken van kerels met betraande gezichten, omringen zijn bed. Het met pijn verkrampte lijf ontspant vrijwel meteen na de eerste spuit. Het ondraaglijk lijden is voorbij. Op het moment van overlijden slaat de koekoeksklok precies vier uur. Een zucht van verbazing waait door de kamer. Dat is de klok die al jaren niet meer sloeg! Wij staan versteld, wat bizar. Het klokje van meneer H. heeft geslagen. Tijd kent geen grenzen.

# Kan ik overlijden bij Expertisecentrum Euthanasie?

Het team van Expertisecentrum Euthanasie, dat bestaat uit een arts en een verpleegkundige, komt voor het onderzoek naar uw doodswens naar u toe. Als blijkt dat u euthanasie kunt krijgen, verlenen zij u dat in uw eigen woonomgeving. Uit ervaring weten we dat vrijwel iedereen daar de voorkeur aan geeft.

De vroegere naam 'Levensindekliniek' zorgde voor verwarring: er is nooit sprake geweest van een kliniek waar patiënten kunnen sterven. Bovendien, het levenseinde omvat veel meer dan alleen euthanasie. Reden voor de naamswijziging in 2019. De naam Expertisecentrum Euthanasie geeft precies aan wie we zijn en wat we doen: experts in euthanasiezorg. Een vangnet voor mensen die – om wat voor reden ook – niet door hun eigen dokter geholpen kunnen worden en een kenniscentrum waar artsen terecht kunnen voor scholing en advies en/of begeleiding bij het euthanasietraject van hun patiënt.



Willeke Stadtman: "Wie dementeert en iets wil, moet zelf handelen, voordat hij wilsonbekwaam wordt."

Euthanasie aan wilsonbekwame patiënten blijft uitzondering

## 'Een wilsverklaring is geen entreebewijs voor de dood.'

Wilsonbekwame patiënten met dementie kunnen euthanasie krijgen op basis van hun wilsverklaring. Maar, waarschuwt Willeke Stadtman, arts Expertisecentrum Euthanasie, dat kan alleen als de patiënt aantoonbaar ondraaglijk en uitzichtloos lijdt. "En dat is bijna nooit het geval."

"Dat iemand ooit opschreef dat hij het ondraaglijk zou vinden als hij zijn kinderen niet meer herkent, telt niet als de patiënt in het hier en nu geen enkel blijk van dat lijden laat zien", zegt Stadtman. "Daarom zal het verlenen van euthanasie aan wilsonbekwame patiënten ook mét de uitspraak van de Hoge Raad (21 april 2020) beperkt blijven tot enkele gevallen per jaar. Wél hebben artsen meer ruimte gekregen voor het beoordelen van de inhoud van de wilsverklaring. De arts hoeft niet alleen af te gaan op de letterlijke bewoordingen, maar mag ook de mening van de familie en de context meewegen: is dit wat de patiënt beoogd heeft in zijn wilsverklaring? Als aan alle zorgvuldigheidseisen van de wet is voldaan, mag de arts handelen volgens de strekking van de wilsverklaring. Hij hoeft de patiënt niet te informeren over zijn voornemen tot euthanasie en hij mag patiënt voorafgaand aan de euthanasie sederen met een slaapmiddel. Stadtman: "De Hoge Raad stelt hiermee in feite dat de wilsonbekwaamheid van de patiënt leidend is".

### Hamvraag

Stadtman verleende meerdere keren euthanasie aan dementerenden, maar nog nooit aan een wilsonbekwame patiënt. "Ik ga het niet uit de weg, maar ik kijk er ook niet naar uit. De uitspraak van de Hoge Raad is voor mij een bevestiging van de werkwijze van Expertisecentrum Euthanasie

en in het verlengde daarvan die van mijzelf. Er zijn nu iets meer vrijheidsgraden dan voorheen (inhoud wilsverklaring, slaapmiddel, geen toestemming/overleg meer nodig) maar voor mij zijn het kruimels. De hamvraag is toch of ik kan aantonen dat een wilsonbekwame patiënt in het hier en nu ondraaglijk lijdt. En dat is bijna nooit het geval. Ook als de familie zegt dat 'vader dit nooit gewild zou hebben'. Ik durf het bijna niet te zeggen, maar ik doe het toch: als vader dit niet gewild had, had vader vóórdat hij wilsonbekwaam was voor de dood moeten kiezen."

### 'Artsen moeten glashelder zijn.'

#### Scherprechters

"Mensen met dementie mogen hun euthanasieverzoek natuurlijk vooruitschuiven, bijvoorbeeld vanwege de geboorte van een achterkleinkind, maar daarmee schuiven ze hun wil ongemerkt op het bord van de arts, die er – als de patiënt wilsonbekwaam is geworden – een weg in moet vinden. Dan is het de wil van iemand anders geworden: wil ik dit als arts doen? Een wilsverklaring is geen entreebewijs voor de dood. Wie dementeert en iets wil, moet zelf handelen, voordat hij wilsonbekwaam wordt. Wij, artsen, moeten glashelder

zijn in wat wel en wat niet kan, zodat wij niet in de positie komen dat wij de maat der dingen worden. Dat wij met steun van de Hoge Raad scherprechters worden van mensen die niet meer weten wat zij ooit gewild hebben."

### Eerste vonnis in euthanasiezaak

In 2019 werd een verpleeghuisarts strafrechtelijk vervolgd omdat zij onzorgvuldig zou hebben gehandeld. De arts verleende in 2016 euthanasie aan een 74-jarige wilsonbekwame vrouw met vergevorderde dementie. De rechtbank ontsloeg de arts van rechtsvervolging. Het was het eerste vonnis in een euthanasiezaak. Het Openbaar Ministerie (OM) ging niet in hoger beroep; de Hoge Raad stelde 'cassatie in belang der wet' in, vooral om duidelijkheid te krijgen over de vraag of een eerder opgestelde wilsverklaring nog geverifieerd moet worden als de patiënt wilsonbekwaam is. Ook de hoogste rechter oordeelde dat de arts aan alle wettelijke zorgvuldigheidseisen had voldaan. Zo bevestigt de Hoge Raad het vonnis van de rechtbank: de arts heeft niet strafbaar gehandeld.

### Opgevangen

'Een testament is ook niet ongeldig omdat de wil die daarin is uitgedrukt verdwenen is.'

Govert den Hartogh  
Emeritus hoogleraar ethiek

'De wilsverklaring hoeft geen notariële akte te zijn; een handgeschreven verklaring volstaat.'

Marc Mulders  
arts, manager patiëntenzorg en  
Expertisecentrum Euthanasie

'Ik ben het niet die straks in een luier rondloopt, dat heeft alleen nog betekenis voor mijn naasten.'

Henk Blanken  
schrijver, journalist

'Het was een mooi en waardig einde. De euthanasie van mijn vader heeft mij minder bang gemaakt voor de dood.'

Linda de Mol  
tv-persoonlijkheid

# We zijn er voor u.

Alle vriendenbijeenkomsten in 2020 zijn vanwege Covid-19 afgelast. Hoe blijft de Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie (VvEE) met u in contact?

“Het voelt niet goed”, zegt Riet van Tuil, VvEE-bestuurslid. “Je wilt natuurlijk meer dan alleen een financiële relatie met je donateurs. Normaal gesproken ontmoeten we elkaar op onze vriendenbijeenkomsten, nu die noodgedwongen zijn afgelast ben ik bang dat vrienden afhaken.” Die angst is vooralsnog ongegrond, verzekerde de penningmeester haar. “Het aantal vrienden dat ons steunt is gelijk gebleven; een geruststellende gedachte.”



Riet van Tuil: “Heeft u een vraag of wilt u uw verhaal kwijt? Alle vijf bestuursleden van de stichting VvEE staan u graag te woord”.

Toch zocht het bestuur manieren om ook tijdens de coronacrisis, waarin grote bijeenkomsten verboden zijn, zichtbaar te blijven. Verschillende opties werden onderzocht, waaronder kleinere bijeenkomsten. “Het bleek geen alternatief”, legt Van Tuil uit. “Deelnemers komen veelal met het openbaar vervoer, toch een risico, dat wil je niet. Veel van onze vrienden zijn kwetsbaar.” Een virtuele bijeenkomst leek weinig effectief: niet iedereen voelt zich thuis op de computer, slechts een derde van de 15.000 vrienden wil een digitale nieuwsbrief ontvangen.

**‘We hebben besloten om een vriendenbijeenkomst na te bootsen op papier.’**

“We hebben besloten om een vriendenbijeenkomst op papier na te bootsen: een extra nieuwsbrief rond het thema ouderdomsaandoeningen, inclusief de actuele ontwikkelingen bij Expertisecentrum Euthanasie en antwoorden op vragen van vrienden. We roepen iedereen op om een vraag in te sturen, het maakt niet uit waar-

over - wilsverklaring, euthanasie, wachlijsten, legaten. Laat ons weten welke onderwerpen u in de extra nieuwsbrief graag behandeld wilt zien.”

## Contact

Van Tuil benadrukt dat alle vrienden gewoon contact kunnen opnemen, telefonisch of via de mail, net als altijd. “We zijn er voor u. Heeft u een vraag of wilt u uw verhaal kwijt? Alle vijf bestuursleden van de stichting VvEE staan u graag te woord.”

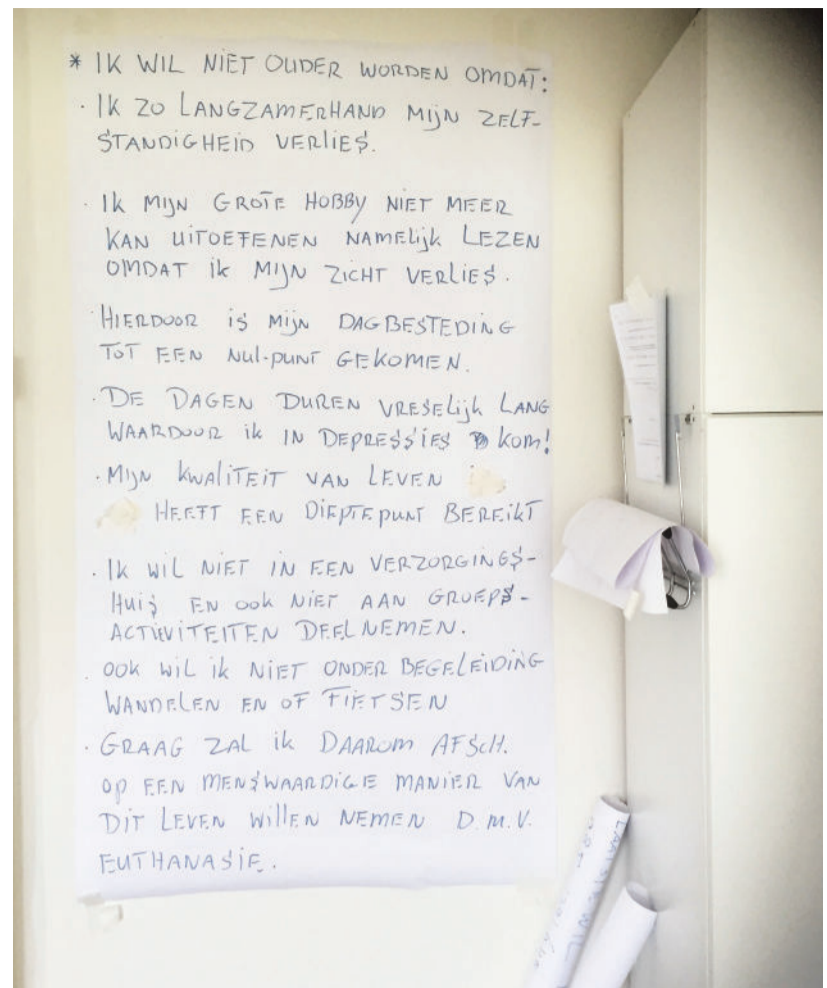
In oktober zit Van Tuil (67) twee jaar in het bestuur. Samen met voorzitter Pieter Swildens en bestuurslid Trudy van den Berg is ze verantwoordelijk voor de organisatie van de vriendenbijeenkomsten. Vaste bezoekers kennen haar; ze is bijna altijd aanwezig. “Mijn man en ik zijn al heel lang vriend. Toen er bestuursleden werden gezocht heb ik mij opgegeven. Het is mooi en leuk werk. Euthanasie past bij mij, lang lijden niet.”



Lobsang Jap-A-Joe: “Ik mis het contact met de vrienden; de gesprekken met deelnemers, hun verhalen en de warme reacties”.

## Coronaproof

Een ander bekend gezicht voor bezoekers van de vriendenbijeenkomsten is Lobsang Jap-A-Joe (30), coördinator informatiedienst, nascholing en vrienden bij Expertisecentrum Euthanasie. Om ruimte te maken voor collega's uit de patiëntenzorg werkt hij sinds het uitbreken van de coronacrisis thuis. “Het kantoor in Den Haag werd coronaproof gemaakt en is nu te klein voor alle medewerkers. In het begin moest ik wel wennen, maar thuiswerken heeft ook een voordeel: ik kan mij beter focussen.” Wat hij het meest mist? “Het contact met de vrienden; de gesprekken met deelnemers, hun verhalen en de warme reacties. Hopelijk kunnen we weer snel vriendenbijeenkomsten organiseren.”



## Een bericht in de slaapkamer

Nadat Simon Groen, arts Expertisecentrum Euthanasie, een patiënt in haar woonkamer euthanasie had gegeven, trof hij aan de muur van de slaapkamer dit grote affiche aan. “In ons meldingsverslag aan de

toetsingscommissie moeten we uitleggen waarom we vinden dat iemand euthanasie mag krijgen. Als we deze foto hadden kunnen meesturen had het verslag stukken korter gekund.”

## Steun ons; word vriend.

Met uw hulp kunnen wij:

- De continuïteit van euthanasiezorg garanderen
- Interne ontwikkelingen van Expertisecentrum Euthanasie ondersteunen
- (Huis)artsen begeleiden bij euthanasietrajecten
- Nascholing voor (huis)artsen aanbieden
- Wetenschappelijk onderzoek doen
- Voortdurend werken aan maximale zorgvuldigheid
- Kennis over euthanasie en levenseinde bij vrienden versterken

Als vriend ontvangt u uitnodigingen voor vriendenbijeenkomsten met actuele thema's. Ook krijgt u drie keer per jaar de nieuwsbrief *Vrienden voor het Leven* toegestuurd, met nieuws en informatie over onze euthanasiezorg en ontwikkelingen van Expertisecentrum Euthanasie.

Doneer via NL36 TRIO 0391 1048 45 t.n.v. Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie o.v.v. 'gift'. Elke bijdrage is van harte welkom. Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie heeft een ANBI-status, waardoor uw donatie fiscaal aftrekbaar is en uw steun voor honderd procent ten goede komt aan Expertisecentrum Euthanasie. Meer informatie over donaties, schenkingen, legaten en erfstellingen vindt u op onze website: [expertisecentrum euthanasie.nl/vrienden](http://expertisecentrum euthanasie.nl/vrienden).

Extra editie

## Vragen? Stel ze!

Heeft u een vraag voor een arts, een verpleegkundige of de bestuurder van Expertisecentrum Euthanasie? Een vraag voor het bestuur van de Stichting VvEE? Laat het ons weten!

Bel 070 891 26 21 of stuur vóór 1 augustus 2020 een e-mail naar [vrienden@expertisecentrum euthanasie.nl](mailto:vrienden@expertisecentrum euthanasie.nl).

Eind september verschijnt een extra editie van *Vrienden voor het leven*, waarin we zoveel mogelijk vragen beantwoorden.

## Colofon

No. 5, zomer 2020

'Vrienden voor het leven' is een uitgave van de Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie. De nieuwsbrief verschijnt drie keer per jaar (papier en digitaal). Donateurs ontvangen de nieuwsbrief gratis.

Eisenhowerlaan 104, 2517 KL Den Haag  
070 891 26 21 (op werkdagen van 8:30 tot 17:00 uur)  
[vrienden@expertisecentrum euthanasie.nl](mailto:vrienden@expertisecentrum euthanasie.nl)  
[expertisecentrum euthanasie.nl/vrienden](http://expertisecentrum euthanasie.nl/vrienden)

Redactie Elke Swart  
Aan dit nummer werkten mee  
Lobsang Jap-A-Joe, Marijke van Moll  
Fotografie Martijn Beekman  
Vormgeving Studio Het Mes  
Drukwerk en verzending MEO

Copyright  
Teksten uit deze nieuwsbrief mogen uitsluitend na schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.